

Represija nad braniteljicama za ljudska prava

Napadi na Žene u crnom:

Januar 2016. – April 2016.

Dosije br. 6

Žene u crnom su aktivistička grupa i mreža feminističko-antimilitarističke orijentacije, koju čine žene različite generacijske i etničke pripadnosti, obrazovnog nivoa, socijalnog statusa, životnih stilova i seksualnih izbora. Žene u crnom su osnovane 9. oktobra 1991. u Beogradu.

Od početka rada Žena u crnom (1991.) suočavaju se sa raznim vidovima represije, kako do strane državnih tako i nedržavnih aktera.

Od samog početka rada do sada, veoma često smo bile i sada smo mete napada zbog naših zalaganja za ljudska prava drugih i različitih (u etničkom, političkom, seksualnom pogledu). Međutim, kao ženska mirovna grupa najviše problema smo imale zbog našeg insistiranja na svim nivoima odgovornosti za rat i ratne zločine počinjene u naše ime.

Talas nasilja prema aktivistkinjama/aktivistima je značajno intenziviran od 2014. godine.

Da podsetimo: portparol protivterorističke jedinice MUP-a Radomir Počuča pozvao je (25. 03.2014.) na svom fejsbuk profilu huligane da se obračunaju sa Ženama u crnom, nakon što smo obeležile 15 godina od ratnih zločina srpskih snaga nad kosovskim Albancima.

Ultrad desnicaški pokret "Srbski sabor Zavetnici" održao je protest u znak podrške Radomiru Počuči, a protiv Žena u crnom, u blizini prostorija „Žena u crnom“.

Policija je zloupotrebila slobodu okupljanja, time što je dala dozvolu za protest čiji je motiv odbrana pozivanja na nasilje. To je izazvalo strah i nesigurnosti, kako za aktivistkinje ŽuC-a, tako i za stanare zgrade u kojoj se nalaze prostorije ŽuC-a, a sa kojima inače imamo veoma korektno odnose od kada smo u tom istom prostoru (1997.). Prekomerna policijska ovlašćenja (maltretiranja stanara od strane policije tokom održavanja protesta) izazvala su ogorčenost jednog dela stanara i podstakla njihovu peticiju za iseljenje ŽuC-a, koja je još uvek u toku. To dodatno pojačava društvenu isključenost, straha, nebezbednost i naravno, nastavak medijske hajke (pre svega preko društvenih mreža) protiv aktivistkinja ŽuC-a.

Na svom fejsbuk profilu Boris Knežević (pravo ime Boris Hasanović) napisao je 29. marta, a o čemu smo obavestene od strane policije 13. maja 2014.: „Pozivam svu braću da gde god vide one kurve u crnom da ih odmah linčuju i spale!!! Pravda za Počuču“, itd. a pojavilo se stotine pretnji i uvredljivih komentara, kao direktna posledica javnog linča na koji je pozvao R. Počuča.

Povodom 19 godišnjice genocida u Srebrenici, Žene u crnom i učesnici/e inicijative "Mirovni aktivizam - aktivistički biciklizam- Srebrenica 2014" organizovali su 08.07.2014. na glavnom gradskom trgu u Valjevu, u crnini i ćutanju, mirovnu akciju "Nikada nećemo zaboraviti genocid u Srebrenici". Od samog početka akcije grupa muškaraca koji su nosili majice sa natpisom „Četnici Valjeva“ kao i majice sa slikama Ratka Mladića (optuženog za genocid u Srebrenici a protiv kojeg se trenutno vodi sudski postupak na Haškom tribunalu) upućivala je nacionalističko-militarističke-mizogine uvrede i pretnje, „divljačkim vikanjem, psovanjem, pljuvanjem, bacajući jaja na aktivistkinje i aktiviste. Istovremeno se atmosfera mržnje usijavala, i oni su postajali sve brutalniji, dok na kraju nije stvorena nesumnjiva atmosfera linča. Kako se povećavao broj pripadnika profašističke grupe, povećavao se i broj policajaca koji su obezbeđivali skup“. Međutim, policija nije uspela da spreči probijanje kordona od strane profašističke grupe i prilikom napada u atmosferi lična i poziva na uništenje, povređene/i su: Staša Zajović, Ljiljana Radovanović, Miloš Urošević i Dejan Gašić.¹

Policija je na kraju uspela da evakuše aktiviste/kinje, a iz bezbednosnih razloga sve učesnice/i akcije pod policijskom pratnjom vratili u Beograd. Premda je ranije bilo planirano da biciklisti/kinje prenoće u Valjevu, a potom nastave biciklističku mirovnu turu ka Srebrenici, akcija je nastavljena narednog dana, nešto izmenjene trase. "Mirovni aktivizam - aktivistički

1 Saopštenje Žena u crnom, 9. jul 2014.

biciklizam - Srebrenica 2014" akcija je organizovana po drugi put ove godine: iz Beograda je krenulo devet biciklista i biciklistkinja. Učesnice i učesnici ovog biciklističkog pohoda želeli su da podsete stanovnike/ce zapadne Srbije i Podrinja na ulogu Srbije u ratu u Bosni i Hercegovini. Tokom rata u Bosni i Hercegovini pomenuto područje je služilo često kao logistička podrška za pohode raznih vojnih i paravojnih formacija koje su ratovala na teritoriji Bosne i Hercegovine"² Valja napomenuti da su Žene u crnom i pored napada i pretnji realizovale sve planirane aktivnosti u okviru obeležavanja 19 godišnjice genocida u Srebrenici.

Dana 22.07.2014, oko 14h na autobuskoj stanici, u blizini glavne pošte (kod cvečare "Jelena") u Zemunu, crnomanjasti, visoki, korpulentni muškarac, između 30 do 40 godina, tokom par minuta, upućivao je Staši Zajović neprekidno uvrede i pretnje: "Znam ja tebe, ti si Staša Zajović iz Žena u crnom. I da znaš, nema ti mesta u Srbiji". Na njeno pitanje: "Ko ste vi?" nije odgovorio i nastavio je: "Plašiš li se za svoju sigurnost? Za sigurnost tvoje porodice? Morala bi se plašiti, jer ti mrziš Srbe i radiš za Muslimane... I da znaš, neću ti reći ime. Mi smo nevidljivi, mi dolazimo iz mraka i radimo po mraku, nas ima svuda... Nećete braniti američki komandosi..."³

U prethodnim izveštajima o ovim slučajevima (Dosije br.1, 2, 3, 4, 5) prezentovane su činjenice o napadima, reakcije državnih organa, reakcije lokalnih i međunarodnih organizacija za ljudska prava, politički kontekst u kojem se dešava nasilje, itd..

U ovom Dosijeu/izveštaju dajemo pregled relevantnih činjenica kako o ovim slučajevima, tako i o drugim napadima na aktivistkinje i aktiviste ŽuC-a, o našoj bezbednosnoj situaciji, reakciji državnih organa, itd.

I Hronologija/pregled događaja

Napad na Osmomartovskom maršu 08.03.2016.

Tokom perioda izveštavanja (januar - april 2016.) dogodio se jedan novi napad. 08.03.2016. u Beogradu je održan Marš, povodom Međunarodnog dana žena. Prilikom dolaska na Trg Republike, gde su se okupljali učesnici marša, grupa aktivistkinja i aktivista ŽUC-a je napadnuta od strane jednog muškarca kod podzemnog prolaza na Zelenom vencu. Videvši ih on je pitao ko su, gde idu, šta slave?, na šta je jedna od aktivistkinja odgovorila da slave Dan žena. On je nastavio da ih prati i da im upućuje uvrede, a zatim je pozvao nekog telefonom, nakon toga je napao aktivistkinju Ljiljanu Radovanović koja je nosila zastavu duginih boja "Pace", odgurnuo je i oteo joj zastavu, a zatim pobjegao.⁴

Diskriminacija tokom poseta izbeglicama

Ono što je takođe obeležilo navedeni period je nastavak diskriminatornog ponašanje državnih organa i policije prema aktivistkinjama/aktivistima ŽuC-a, prilikom poseta centrima za prihvatanje izbeglica. Aktivistkinje/aktivisti ŽuC-a su obilazili lokacije na kojim se nalaze izbeglice, kako bi odneli prikupljenu pomoć i da bi se upoznali sa uslovima u kojima izbeglice borave, kao i sa odnosom državnih organa prema njima. Pri ovim posetama, policija im je sprečavala ulazak u prihvatne centre, sa izgovorom da je za boravak u centru potrebna dozvola. Na pitanja o proceduri i nadležnosti za davanje dozvole, davali su različite odgovore. Naši pokušaji da u kontaktu sa Komesarijatom za izbeglice i nadležnim Ministarstvom dobijemo više informacija ili navodnu dozvolu nisu bili uspešni. Dana 21.04.2016., prilikom posete izbeglicama koje se nalaze u parkovima kod Autobuske stanice i kod Ekonomskog fakulteta, videvši da radnici Komesarijata za izbeglice ne dozvoljavaju izbeglicama da sede na travi, iako to nije zabranjeno, aktivistkinje i aktivisti ŽUC-a su se pobunili. Na pitanja "ko su oni?" i "ko im daje za pravo?" da teraju izbeglice, dobili su drzak odgovor "da su oni država!", a potom je jedan od radnika Komesarijata svojim telefonom

2 "Mirovni aktivizam – aktivistički biciklizam - Srebrenica 2014"

3 Iz informacije Staše Zajović, 22. jul 2014.

4 Izveštaj o napadu 08.03.2016.

fotografisao aktivistkinje i aktiviste.^{5 6 7 8 9 10}

Medijski linč u dnevnom listu Politika

U ovom segmentu izveštaja pomenućemo i objavljivanje serije tekstova u dnevnom novinama „Politika“, u čijoj vlasničkoj strukturi je država dominantna, što se takođe odražava na uređivačku politiku. Tekstovi su se bavili izvorima finansiranja nevladinih organizacija u Srbiji.^{11 12 13} Sadržajem ovih tekstova se navodilo da se nevladine organizacije, među kojima je navedena i Žene u crnom, finansiraju od strane sumnjivih organizacija iz inostranstva, iza kojih stoji CIA, da se novac troši u nepoznate svrhe i za ostvarivanje nepoznatih ciljeva. Epilog ove serije tekstova je napad na „Kuću ljudskih prava“ u Beogradu, u pitanju je prostor, u kome se nalazi više NVO. Tom prilikom su polomljeni prozori i izlog.¹⁴

II Pravne mere zaštite koje su preduzele Žene u crnom i Komitet pravnika za ljudska prava/Jukom

Pokrenute su sledeće radnje radi utvrđivanja odgovornosti državnih organa za nasilje nad ŽuC-om, a u pravcu pravne zaštite:

1. Dopis Višem javnom tužilaštvu u Valjevu od 10.03.2016.¹⁵
2. Dopis Višem sudu u Beogradu od 04.04.2016.¹⁶

Pravni tim Yucom-a, kao i drugi pravni eksperti/kinje i aktivistkinje Žena u crnom su u stalnoj komunikaciji u vezi sa pravnim lekovima i postupcima koje treba preduzeti u narednom periodu u vezi sa odgovornošću države, komunikaciji sa međunarodnim organizacijama i institucijama, kao i daljem razvijanju strategije otpora, uzajamne podrške...

III Mere koje je preduzela država povodom napada

Slučaj Počuča

Dana 28.03.2016. pripadnici MUP RS priveli su okrivljenog Radomira Počuču koji je od septembra 2014. bio u bekstvu i kome je rešenjem Višeg suda u Beogradu određen pritvor. Priveden je nakon što je ilegalno prešao granicu između Rumu-

5 Izveštaj-Poseta izbeglicama Preševo i Dimitrovgrad 15. i 16.01.2016.

6 Izveštaj-Poseta izbeglicama Dimitrovgrad 08.2.2016.

7 Izveštaj-Poseta izbeglicama Preševo 16.02.2016.

8 Izveštaj-Poseta izbeglicama Adaševci 25.03.2016.

9 Izveštaj-Poseta izbeglicama Adaševci 28.03.2016.

10 <http://www.slobodnaevropa.org/archive/news/latest/500/500.html?id=27691415>

11 <http://www.politika.rs/scc/clanak/346224/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%D0%B5-%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%B6%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D1%80%D0%B8>

12 <http://www.politika.rs/scc/clanak/346286/%D0%9A%D0%BE-%D1%81%D1%83-%D0%BD%D0%B0%D1%98%D0%B2%D0%B5%D1%9B%D0%B8-%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8-%D1%81%D1%80%D0%BF%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B3-%D1%86%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%BD%D0%BE%D0%B3-%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%88%D1%82%D0%B2%D0%B0>

13 <http://www.politika.rs/scc/clanak/347217/%D0%9D%D0%B0-%D0%B2%D0%B0%D1%88%D0%B5-%D1%83%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B5-%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D1%83-%D0%B4%D0%B0-%D0%BE%D0%B4%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BC-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D0%BE-%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%98%D0%BA%D0%B0%D0%BC%D0%B0>

14 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=01&dd=22&nav_category=16&nav_id=1088018

15 Dopis Višem javnom tužilaštvu u Valjevu od 10.03.2016.

16 Dopis Višem sudu u Beogradu od 04.04.2016.

nije i Srbije.¹⁷ I pored činjenica da je 18 meseci bio u bekstvu, da je ilegalno ušao u Srbiju, što govori da nije imao nameru da saraduje sa državnim organima, da je tokom bekstva više puta ponovio krivično delo za koje mu se sudi, kao i da je počinio krivično delo učestvovanja u oružanom sukobu u inostranstvu (učestvovao u ratu u Ukrajini, na strani pro-ruskih pobunjenika), njemu je nakon jednog dana provedenog u pritvoru, Sud ukinuo pritvor.¹⁸ O ukidanju pritvora oštećeni nisu obavješteni, čak ni nakon pismenog zahteva. Ročište u postupku koji se protiv njega vodi za ugrožavanje bezbednosti oštećenih aktivistkinja i aktivista Žena u crnom je trebalo biti održano 20.04.2016., ali je odloženo za 19.05.2016., zbog nedolaska advokata okrivljenog, a okrivljeni, iako postoji zakonska mogućnost, nije želeo da učestvuje bez advokata. Sudija je usvojila njegov zahtev i odložila ročište, iako se istom taktikom okrivljeni služio pre svog bekstva, sa jasnim ciljem da se postupak oduži i da krivično gonjenje zastari.¹⁹

Napad na Osmomartovskom maršu

U vezi napada na aktivistkinje i aktiviste Žena u crnom od 08.03.2016., nakon prijave od strane aktivistkinja i aktivista, policija je uzela izjave od oštećenih. 10.03.2016. godine, jedna od aktivistkinja je pozvana u stanicu policije, da bi na snimcima koje su pripadnici MUP RS pribavili, prepoznala napadača, što je ona i učinila. Dobila je usmeno obećanje da će ga uskoro identifikovati, ali Ženu u crnom nisu zvanično obavješteno da je počilac pronađen.²⁰

Slučaj Valjevo

U ovom izveštaju ukazujemo i na činjenicu da Više javno tužilaštvo iz Valjeva, već 6 meseci nije odgovorilo na više dopisa koje smo im uputili, sa zahtevom da nas obaveste o toku postupka protiv osumnjičenih za napad na aktiviste i aktivistkinje Žena u crnom u Valjevu 08.07.2014.

IV Politički kontekst

Autoritarne i totalitarne tendencije

U periodu izveštavanja nastavljeno je jačanje autoritarnih i totalitarnih pojava na koje je ukazivano u prethodnim izveštajima. Vladajući režim na čelu sa premijerom Aleksandrom Vučićem je nastavio sa svojim naporima da pod svoju kontrolu stavi što je moguće više segmenata društva. Naročito su ugroženi mediji. Ove prakse su naročito došle do izražaja tokom kampanje za izbore koji su održani 24.04.2016., postojale su brojne zloupotrebe vlasti u cilju kampanje vladajuće partije. Državni resursi, kao i mediji su stavljeni u službu partija na vlasti.

„Normalizacija zločina“

Prethodni period su obeležile i presude MKTJ u Hagu i to presuda Radovanu Karadžiću za genocid i druge zločine u BiH, kao i presuda Vojislavu Šešelju kojom je oslobođen krivice. Ove presude su doprinele jačanju nacionalističkih i ekstremno-desničarskih partija i organizacija. One su održale više skupova, čija je jedna od poruka bila i obračun sa „izdajnicima“. Mirovni i aktivisti i aktivistkinje za ljudska prava su visoko na njihovoj „listi izdajnika“. Ovakvom stanju doprineli su i vladajući političari. Oni su izbegli da komentarišu navedene presude, što je naročito skandalozno u pogledu presude Radovanu Karadžiću, koji je osuđen za genocid i druge teške zločine u BiH. Pemijer Vučić je odbio da se izjasni, a Vlada Srbije je izdala skandalozno saopštenje u kome se ni jednom rečju nije osvrnula na žrtve, već je poručila „kako neće dozvoliti da se ta sudska odluka

17 http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2016&mm=03&dd=28&nav_category=16&nav_id=1113050

18 <http://www.blic.rs/vesti/hronika/radomir-pocuca-pusten-iz-pritvora/sdmrm5x>

19 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/pocuca-se-nagodio-s-tuziocima-za-ratovanje-u-ukrajini>

20 Napad 8. mart- Izjava – Ljiljana Radovanović

upotrebi protiv srpskog naroda".²¹ U postupku relativizovanja zločina, rehabilitacije zločinaca i zločinačke politike uključeni su i državni organi. Jedan od primera je i činjenica da je 15.04.2016. u sali Doma omladine Beograd, koji je u nadležnosti Grada Beograda, održana promocija knjige osuđenog ratnog zločinca Momčila Krajišnika, na kojoj je i on govorio, negirajući zločine. Dve aktivistkinje koje su izrazile svoje neslaganje zbog promocije ratnog zločinca su fizički napadnute i izbačene iz sale.²²

Rehabilitacija kvislinga iz Drugog svetskog rata

Proces relativizacije zločina i rehabilitacije zločinaca nije ograničen samo na ratove tokom devedesetih godina. Pred sudom u Beogradu vodi se postupak za rehabilitaciju Milana Nedića, koji je bio na čelu kvislinške nacističke uprave Srbije, tokom Drugog svetskog rata. Ovakvi postupci daju „vetar u leđa“ otvoreno fašističkim organizacijama, koje su do skoro delovale u ilegali, a od skoro deluju javno, održavaju svoje skupove na ulicama i otvoreno nose fašistička obeležja i simbole.²³

Represija državnih organa nad izbeglicama sa Bliskog i Srednjeg Istoka

U periodu izveštavanja dogodilo se i zatvaranje takozvane „Balkanske rute“ za izbeglice. Iako su zvanično granice zatvorene za prolazak izbeglica, ono što se u stvarnosti dešava je da su otvoreni putevi za krijumčare ljudi. Stotine ljudi, svadnevno prolazi kroz Srbiju. Državni organi Srbije nisu ništa uradili da i makar jednoj izbeglici omoguće ostanak i budućnost u Srbiji. Iako je nakon zatvaranja rute, u Srbiji po zvaničnim podacima ostalo „zarobljeno“ oko 2000 izbeglica, skoro da niko od njih nije ostao u Srbiji, već su izlažući se velikim opasnostima i plaćajući ogroman novac, uz pomoć krijumčara ljudi, otišli ka zapadnim zemljama. Kao primer navodimo izbeglički centar Adaševci. U centru je nakon zatvaranja rute bilo 350 izbeglica. Nakon dve nedelje ostalo ih je 37. Iako su vlasti Srbije javno govorili da će oni tu ostati više meseci i da se radi na njihovom trajnom zbrinjavanju, u stvarnosti su radili na tome da se njihov položaj pogorša i da oni „svojevoljno“ napuste Srbiju. Ono što napominjemo je da je u tom poslu „teranja“ izbeglica veliku i sramnu ulogu odigrao i Komesarijat za izbeglice Republike Srbije, koji je za svoj primarni interes postavio „interes države“, kako ga shvata vladajuća politička elita, a ne interes izbeglica.

Izveštaj sastavio: Mirko Medenica

Beograd, 02.05.2016.

21 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/vlada-srbije-o-presudi-karadzicu-bez-kolektivne-krivice>

22 <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/vlada-srbije-o-presudi-karadzicu-bez-kolektivne-krivice>

23 <http://www.politika.rs/scc/clanak/351141/O-rehabilitaciji-Nedica-uz-poklice-carskoj-Rusiji-i-Sovjetskom-Savezu>